ڕزگارکردنی موسڵ و مەترسی شەپۆلێکی تری ئاوارەبوون … ڕەسوڵ بۆسکێنی

5 – 3

ڕزگارکردنی پارێزگای ئەنبار و کێشەی ئاوارەکان

پەرەسەندنی جەنگە تائیفیەکان لەعیراقی دوای حوکمی بەعس هۆکارێکی ئاوارەیی عەرەبەکان بوو، دواتر هاتنی داعش لە گرتنی موسڵ و چالاکیەکانی لە پارێزگای ئەنبار و کۆنتڕۆڵ کردنی ناوەندی دەسەڵاتی پارێزگاکە لەلایەن داعشەوە شەپۆلێکی دیکەی ئاوارە بوون دەستی پێ کرد بەرەو بەغدا و شارەکانی تری خواررووی عیراق، بەڵام کاتێ عەرەبەکانی نیشتەجێی سەلاحەدین و ڕومادی و فەللوجە ڕوویان لە بەغدای پایتەخت کرد، دەسەڵاتدارانی شیعە لەناوەند ڕێگای مانەوەیان لەبەغدا پێنەدان و ڕەوانەی کوردستانیان کردن، بۆ سەرنج ڕاکێشان و خێراکردنی پرۆسەکەش هاوکاریان کردن لە دابین کردنی فڕۆکە و هۆکاری گواستنەوە، سایتی خەندان لەڕاپۆرتێکدا لە 2015-6-2 ڕایگەیاند: دوای هێرشەکانی ڕێکخراوی تیرۆریستی داعش بۆ سەر پارێزگای ئەنبار دەیان هەزار هاووڵاتی ئەو شارە ئاوارە بوون و ڕوویان لە بەغدا و پارێزگاکانی دیکەی عیراق کرد، بەشێکیان ناچار بوون ڕوو لە هەرێمی کوردستان بکەن و لەبەر نەبوونی ڕێگای وشکانی هەرێم بە ڕومادی و ناوچەکانی دیکەوە ببەستێتەوە بەشێک لەو ئاوارا نە بەفڕۆکە و لە ڕێگای فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتی هەولێرەوە گەیشتونەتە هەرێمی کوردستان. د. دیندار زێباری جێگری بەرپرسی فەرمانگەی پەیوەندیەکانی دەرەوە بۆ کاروباری ڕێکخراوە نێو دەوڵەتیەکان دەربارەی ئاوارەکانی هەرێم ڕایگەیاند: بەغدا کەمتەرخەمە ل□ب□ارەی ئاوارەکانەوە لایەنە نێودەوڵەتیەکانیش نەیانتوانیوە ڕێژەی پێویست لە کۆمەکی دارایی بۆ هەرێم دابین بکەن. هەروەها زێباری ڕایگەیاند: هاتنی ئاوارەکانی ئەنبار و ڕومادی لەڕۆژی 25 ی نیسانەوە دەستی پێکردووە، تائێستا نزیکەی هەشت هەزار و 434 خێزانی عەرەب لەناوچەکانی ئەنبار و سەلاحەدین و ڕومادی لە ڕێگای فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتیەوە گەیشتونەتە کوردستان. هەروەها وتی: لەچەند ڕۆژی ڕابردوودا زیاتر لە 350 خێزان کە ژمارەیان هەزار و 593 کەسە لەڕێگای فڕۆکەوە هاتوون و ژمارەیەکی

زۆر بلیتی فڕۆکەی بە خۆڕایی بەو ئاوارانە دراوە، کۆمپانیا بازرگانیەکانی بواری فڕۆکەوانی وەک هێڵی ئاسمانی عیراقی و زاگرۆس و ئەلناسر و چەند کۆمپانیایەکی دیکە ئاوارەکان دەگوزازنەوە، پێشبینی دەکرێت هاتنیان بەردەوام بێت. چونکە زیاتر لەنیوەی ئەم ئاوارانە کە 3 ملیۆن کەس دەبن لەهەرێمی کوردستانن، لە کۆتایی لەدوانەکەیدا د. دیندار زێباری ڕایگەیان حکومەتی هەرێمی کوردستان وەک ئەرکێکی مرۆیی و پابەند بوونی خۆی بە بنەماکانی مافی مرۆڤ و مافی پەنابەران پێشوازیان لێ دەکات، لەکاتی گەیشتنیان لایەنە پەیوەندیدارەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕێوشوێنی تایبەت دەگرنەبەر. بەڵام پێویستە گوشارێکی نێودەوڵەتی بخرێتە سەر حکومەتی ئیتیحادی لەبەغدا بۆ ئەوەی بەزووترین کات یارمەتی دارایی پێشکەش بەدامودەزگاکانی هەریمی کوردستان بکات، چونکە ئاشکرایە ئەم ئاوارانە عیراقین و بەرپرسیارەتی سەرەکی لەسەر شانی حکومەتی فیدڕاڵیە. هەموو کەس دەزانێت ئەمە ئامانجی سیاسی و گۆڕینی دیمەگرافی لەپشتەوەیە، هەرێمی کوردستان لەبەرامبەر ئەمەدا بە دەنگیان هەڵبژارد، لە ماوەی یەک هەفتەدا زیاتر لە 4000 خێزان ئاوارەی کوردستان بوون، سەرەڕای ئەوەی کێشەی ئاوارەکان دابین کردنی لایەنە خزمەتگوزاریە سەرەتاییەکانی وەک خۆراک و پێخەو و جل و بەرگ …هتد، بآ گومان ئەوانە لەڕووی مرۆییەوە پێداویستی ڕۆژانەی هەر کەسێکە، بەڵام ئەوە کێشە و تەنگژەی بنەڕەتی ئاوارەکان نیە، بەڵکو کێشەکان لێرەوە دەست پێ دەکەن، چونکە لە توانای حکومەتی هەرێم دانەبوو ئاوارەکان لە کۆمپی تایبەت دا کۆبکاتەوە و نیشتەجێیان بکات، بەپێچەوانەوە زۆربەی هەرە زۆری ئاوارەکان لەناو شار و شارۆچکەکان و لەناو هاووڵاتیان دا نیشتەجێ بوون.

بەڕێوەبەرایەتی کۆچ و کۆچبەرانی سلێمانی ئەوەی خستەڕوو تەنیا لەماوەی یەک هەفتەدا زیاتر لە 1400 خێزانی پارێزگای ئەنبار ڕوویان لە شاری سلێمانی و ئیدارەی گەرمیان کردووە. زانا مستەفا بەڕێوەبەری هۆبەی ئاوارەکان لە بەڕێوەبەرایەتی کۆچ و کۆچبەرانی شاری سلێمانی بە KNNC ڕاگەیاند: بەهۆی ئەو نائارامیەی ماوەی چەند هەفتەیەکە ڕووی لەپارێزگای ئەنبار کردووە ژمارەیەکی زۆر خێزانی ئەو پارێزگایە ئاوارەی شار و شارۆچکەکانی هەرێمی کوردستان بوون. زیاتر لەو ژمارەیەش هاتوون، چونکە ژمارەیەکی زۆر لەخێزانەکان ناویان تۆمار نەکراوە. وتیشی ئەو ئاوارانەی ئەنبار ئاوارەی سلێمانی بوون لە ئوتێل دەژین ژمارەیەکیش لەو خێزانانە لەلای خزم و کەس و ناسیاوی خۆیان ماونەتەوە، تا ئێستاش بڕیاری دروست کردنی کەمپ بە ئەوانە نەدراوە، بەڵام داوای هاوکاری مادی لە حکومەتی عیراق کراوە.

لە هیچ شوێنێکی دنیا ئاوارە بەم شێوەیە مامەڵەی لەگەڵ ناکرێت و دادەدان بەم شێوەیە نییە، ئەوە لەکاتێکدا هەرێم خۆی لەگەڵ داعش لەجەنگ دایە و داعش خۆی لە منداڵدانی سوننە بەرهەم هاتووە، ئاوارەکان وەک سوننە لە دژی شیعەگەرایی لەڕووی بیروباوەڕی عەقیدەییەوە لاریان لەو ڕەفتارەی داعش نییە، نەک هەر ئەوە بەڵکو سۆزیان بۆی هەیە و پشتیوانیشی دەکەن، مەترسی ئەوەش هەیە ژمارەیەکی زۆری نەزانراو خۆیان خزاندەتە ناو ئاوارەکان، بەڵگەی ئەمەش ئەوەیە چەندین کەسیان لە دەستگیر کراوە. لە ڕاپۆرتێکدا ئاماژە درابوو لە کۆی (56844) خێزان کەدەکاتە (289904) ئاوارە، تەنیا (5870) خێزان واتە (29937) ئاوارە لەناو کەمپەکاندا نیشتەجێن کە دەکاتە 10،3% لەناو کەمپەکاندا نیشتەجێن، واتە 90% ی ئاوارەکان بوونە بارگرانییەکی گەورە بەسەر شار و شارۆچکەکانەوە، بە ویست و خواستی خۆیان شوێنی نیشتەجێ بوونی خۆیان هەڵبژاردووە، ئەمەش زنجیرەک کێشەی بەدوای خۆیدا هێناوە، ئەگەر بەرپرسانی هەرێم سیاسەتێکی ژیرانەی لەبەردەم ئەم کێشەیەدا نەبێت و چارەسەری ڕیشەیی بۆ نەکرێت، بێ گومان کاریگەری نەرێنی بەسەر ئاسایشی نەتەوەیی دەبێت. چونکە ڕێژەیەکی زۆری ئەم ئاوارە بوونە بەلێشاوەی قوربانییەکانی شەڕی داعش لە عەرەبی سوننەن، ئەمەش کاریگەری خراپی دەبێت لەسەر گۆڕینی باری دیمۆگرافی ناوچەکانی کوردستان، بە نایەکسانی و ناهاوسەنگی ئیتنی – نەتەوەیی بە تایبەت لە ناوچەکانی کەرکوک و ناسراو بە مادەی 140 گۆڕینی باری دیمۆگرافی بەهۆی زۆری ئاوارەکان بەم قەبارە گەورەیە ئەگەر ئەمە لەبەرچاو نەگیرێ و چارەسەری ژیرانەی بۆ نەدۆزرێتەوە، بێ گومان دەبێتە کێشەیەکی گەورە بۆ سەر ئاسایشی نەتەوەیی کوردستان، دەبێتە سەرکەوتنێکی گەورە بۆ سیاسەتی مەدەرن و هەمنانەی بەعەرەب کردنی کوردستان لەژێر پەردەی مافی مرۆڤ و دیموکراسی و مافی ئازادی نیشتەجێ بوون دا. لەلایەکی تر ئێزیدی و کرستیان و شەبەک و ئەوانی تریش کە قوربانی شەڕی داعشن، ئێستا ئاوارەی کوردستانن، مەترسی ئەوە هەیە بەهۆی ستەم و چەوساندنەوەیان لە داهاتوو نەگەڕێنەوە بۆ شوێنەکانی خۆیان کە هەموویان دەکەونە ناو چوارچێوەی ناوچەکانی مادەی 140 ئەوە بەبێ ئەوەی ئەو ناوچانە بەعەرەب کرابن دانیشتوانەکەی بە خۆیان دەبنە هۆکاری چۆڵ کردنی ئەو ناوچانە و بە هەمیشە دەبنە خاکی پارێزگای موسڵ و بەهەمنی تەعریب دەبن، هەر سروشتی مرۆڤیش وایە ئەگەر شوێنی تازەی باشتر و ئارامتر و هێمن تر بوو لەهی پێشووی گونجاو تر بوو بۆ ژیان ئەوا ئەو شوێنەی پێشووی لەبیر دەکات، لەبەر ئەوە نابێت لە ژێر هەست و سۆزی نەتەوایەتی و هەر بابەتێکی تردا هاوکاری بکرێن بۆ مانەوەیان لە کوردستان، بەڵکو

دەبێ هاوکاری و کارئاسانیان بۆ بکرێت هان بدرێن بۆ گەڕانەوەیان بۆ زێد و شوێنی پێشووی نیشتەجێ بوونی خۆیان. هەرچەندە بە هیمەت و قارەمانەتی هێزی پێشمەرگەی کوردستان ئێستا بەشی زۆری ئەو شوێنانەی بەناوچە جێ ناکۆکەکان ناسراون ئازاد کراون، لەلایەن هێزی پێشمەرگەی کوردستانەوە دەپارێزرێن و سەرکردەکان دەڵێن ئەو ناوچانەمان بەخوێن ئازاد کردووە و لێیان ناکشێینەوە، هەر وەک بەڕێز مەسعود بارزانیش لە هەڵچوونێکدا گووتی: ماددەی 140 تەواو بوو… جارێکی تر پێشمەرگە لەو ناوچانە ناکشێتەوە. بەڵام لەڕاستی دا کارەکە بەجۆرێکی ترە، ئەگەر ئەوەی ئاماژەمان بۆ کرد ڕووی دا و ئێزدی و کرستیان و شەبەک و ئەوانی تریش نەگەڕانەوە شوێنەکانی خۆیان بێ گومان عەرەب لەشوێنیان نیشتەجێ دەبن و دەبێتە هۆی گۆڕینی باری دیمۆگرافی ئەو ناوچانە، بەهەمنی پرۆسەی بەعەرەب کردنی ئەو ناوچانە ئەنجام دەدرێت، ئەمە کارێکی نەرێنی بۆ کورد و بەئارەزووی ئەوان و لەبەرژەوەندی شوڤێنیزمی عەرەبی دەبێت بە سوننە و شیعەوە.
ژمارەی ئاوارەکان بەپێی ئەو ئامارەی سەرەوە بێت بێ گومان ئێستا زیاتریشی کردووە بەرامبەر بەڕێژەی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان وەک کەمینەیەک سەیر دەکرێن، بەهۆی زۆری و لەئەنجامی سەرهەڵدانی هەر کێشەیەک ڕودانی کێشە کۆمەڵایەتییەکان لە داهاتوودا چاوەڕوان نەکراو نین، لەو کاتەدا بەغدای شیعی کە خۆی هۆکارێک بووە بۆ ئاوارە بوونیان، هیچ دوور نیە لەئەنجامی ڕوودانی هەر کێشەیەک ئارەزووی بێت بەناوی عروبەوە لەسەریان بێتە دەنگ و دەتوانێت وەک هەڕەشەیەک بۆ سەر هەرێمی کوردستان هەڕەشەیان پێوە بکات، لەو کاتەشدا هەموو وڵاتانی عەرەبی و کۆمکاری عەرەبی بەناوی پارێزگاری لەو کەمایەتییە عەرەبەی ناو کوردستان دێنە دەنگ و بە پێشێل کردنی مافی ئەوان ناوبانگی کورد دەشێوێنن. ئەمەش دەبێتە هۆی سەرکەوتنی پیلانە داڕێژراوەکەی دەسەڵاتی ناوەندی شیعەگەرای فەرمانڕەوای عیراق، بە پیلانێکی ڕێک و پێک و پێشتر پلان بۆ داڕێژاو جێبەجێی دەکات، لەلایەک بە نەگەڕانەوەی سوننەکان بۆ شوێن و زێدی خۆیان و پاکتاوکردنی تائیفی سوننە، لەلایەکی تریش بە ئەنجامدانی بەعەرەب کردنی هەمنانەی کوردستان بەتایبەت ناوچەکانی ماددەی 140 کە کورد بەئومێدەوە دەڕوانێ هەرچی ڕۆژێک زووترە بگەڕێنەوە سەر هەرێمی کوردستان.
هەرچەندە ئەمە ئەنجامێکی زۆر ترسناک و مەترسیدارە، تا ئێرە کارەکە ئاساییە وەکو ئاوارە مامەڵە دەکرێن و داڵدە دراون، حکومەتی هەرێمی کوردستان پێویستە ئەم کێشەیە بەهەند وەربگرێت، کەوا ئەم لایەنەی پشت گوێ خستوە، یاخود با بڵێم ئەوانیش بە

کێشەیەکی ستراتیژی و مەترسیەکی گەورەی دەزانن، بەڵام بەهۆی ململانێ نێوخۆییەکان و کێشەی بەرژەوەندی تایبەتی و دەسەڵاتخوازی ئەوەندە تەخ کردەتەوە، کاتی ئەوەیان نیە بیر لەم جۆرە کێشە گرنگ و ستراتیژیانە بکەنەوە و بایەخی پێ بدەن و چارەسەری پێویستی بۆ دابنێن، ئەوە ئاشکرایە ئەنجامە خراپەکانی هاتن و جێگیر کردنی ئاوارە عەرەبەکان بەرپرسیارێتی گەورەیە و پێویستە کار و پلان بۆ ناردنەوەیان لەبەرچاو بگیرێت، پێش ئەوەی لە کاریگەریەکانی پەشیمانی دەربێین.

ڕەسوڵ بەسکەنی